

Delikvence mládeže

Milan Sedlář

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Milan SEDLÁŘ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Delikvence mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části: charakteristika delikvence mládeže, vymezení pojmů

Zpracování praktické části: výzkum vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví

Analýza výsledků šetření.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FALTIN, M. Delikvencia detí a mladistvých. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972.

KAČÁNI, V.; MIKLOŠ, J. Rodina, výchova, delikvencia. Bratislava: Smena, 1975.

KOUDELKOVÁ, A. Psychologické otázky delikvence. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6.

MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

SUCHÝ, O.; ŠVANCAR, Z. Mládež a kriminalita. Praha: Melantrich, 1972.

MUSIL, J. V. Speciální psychologie 1. Olomouc: VUP, 1999. ISBN 80-244-008-1

MUSILOVÁ, M.; MUSIL, J. V. Asistentká praxe. Olomouc: VUP, 2001. ISBN 80-244-0297-1.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. února 2007**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. května 2007**

Ve Zlíně dne 23. února 2007

Ing. Jitka Chudarová
pověřená děkanka

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V teoretické části práce je uvedeno vymezení pojmu delikvence mládeže, krátký exkurz do historie náhledu na delikvenci jako takovou a delikvenci mládeže, označení a popsání faktorů ovlivňujících výskyt delikvence, dále pak o předložení statistik nejčastější trestné činnosti spáchané mládeží v ČR a nakonec i přiblížení možností soudního řízení a udělování sankcí mládeži.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví.

Klíčová slova: delikvence mládeže, faktory ovlivňující výskyt delikventního chování, statistiky trestné činnosti mládeže, soudní řízení, sankce

ABSTRACT

The theoretical part of the bachelor work is focused on delimitation of delinquency of youth, the short discursion into the history of view on delinquency itself and delinquency of youth, indication a descirption of factors which influence occurrences of delinquency, presentations of statistics of the most frequent criminal activities committed by youth in the Czech republic and finaly bringing of possiblities of judicial trials and giving sanctions to youth.

The practical part is focused on qualitative research of relation deliquent youth to privat proprietorship.

Keywords: delinquency of youth, factors which influence occurrences of delinquency, statistics of the criminal activities committed by youth, judicial trials, sanctions

Poděkování, motto:

V první řadě děkuji vedoucím mé práce prof. PhDr. Jiřímu Musilovi Csc., dále pak Mgr. Karlu Jakubálovi, řediteli Výchovného ústavu v Dřevohosticích, který mi laskavě umožnil vykonávat v tomto zařízení pedagogickou praxi a zpracovávat tam i praktickou část této bakalářské práce. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat zaměstnancům Výchovného ústavu v Dřevohosticích, kteří mi svými radami a poznatky pomohli se zpracováním praktické části bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 DEFINICE POJMU DELIKVENCE MLÁDEŽE.....	11
2 HISTORICKÝ EXKURZ NÁHLEDU NA DELIKVENCII JAKO TAKOVOU A DELIKVENCII MLÁDEŽE	13
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT DELIKVENTNÍHO CHOVÁNÍ.....	16
3.1 VNITŘNÍ ČINITELE	16
3.1.1 Dědičné faktory.....	16
3.1.2 Další vnitřní činitele	17
3.1.3 Psychické predispozice	18
3.2 VNĚJŠÍ ČINITELE	20
3.2.1 Působení rodiny	20
3.2.2 Úplnost rodiny	21
3.2.3 Výchova.....	22
3.2.4 Ekonomické faktory.....	23
3.2.5 Příslušnost k etnické skupině a faktory související s prostředím.....	23
3.2.6 Vzdělávání a školní úspěšnost.....	25
3.2.7 Příslušnost k určité subkultuře.....	27
3.2.8 Vliv užívání drog na delikvenci mládeže	27
3.2.9 Vliv médií na delikvenci mládeže	28
4 STATISTIKY NEJČASTĚJŠÍ TRESTNÉ ČINNOSTI SPÁCHANÉ MLÁDEŽÍ V ČR.....	30
5 SOUDNÍ ŘÍZENÍ A SANKCE UDĚLOVANÉ MLÁDEŽI.....	32
5.1 ŘÍZENÍ V TRESTNÍCH VĚCECH MLADISTVÝCH	32
5.2 ŘÍZENÍ VE VĚCECH DĚTÍ MLADŠÍCH PATNÁCTI LET	34
5.3 PŘEHLED SANKCÍ, KTERÉ JE MOŽNO UDĚLIT MLÁDEŽI.....	34
5.3.1 Ústavní a ochranná výchova	35
5.3.2 Nepodmíněný trest odnětí svobody	36
5.3.3 Podmíněný trest odnětí svobody.....	37
5.3.4 Alternativní tresty	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
6 ÚVOD VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	41
7 CÍL VÝZKUMU	42
8 VÝZKUMNÝ VZOREK	43
9 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	45
9.1 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	45
9.1.1 Polostandardizovaný rozhovor	45
9.1.2 Konfrontace chlapců s jejich předchozími odpověďmi formou rozhovoru.	47
9.1.3 Posouzení pravdivosti odpovědí v rozhovorech vychovatelem.....	48

9.2	MATEMATICKO – STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ DAT	48
9.2.1	Statistika odpovědí na klíčové otázky v rozhovoru	48
9.2.2	Seřazení odpovědí jednotlivých chlapců na klíčové otázky v rozhovoru....	49
10	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	50
10.1	VÝSLEDKY STATISTIKY ODPOVĚDÍ NA KLÍČOVÉ OTÁZKY V ROZHOVORU.....	50
10.2	SEŘAZENÉ ODPOVĚDI JEDNOTLIVÝCH CHLAPCŮ NA KLÍČOVÉ OTÁZKY V ROZHOVORU 52	
10.2.1	Vlastimil T. – seřazení odpovědí	52
10.2.2	Radek H. – seřazení odpovědí	53
10.2.3	David M. – seřazení odpovědí	53
10.2.4	Lukáš B. – seřazení odpovědí	54
10.2.5	Jan S. – seřazení odpovědí.....	54
10.2.6	Jan Š. – seřazení odpovědí.....	55
10.2.7	Michal B. – seřazení odpovědí	55
10.2.8	Josef K. – seřazení odpovědí	56
11	DISKUSE.....	57
12	SHRNUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	59
	ZÁVĚR.....	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
	SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Ke zpracování své bakalářské práce jsem si vybral téma, které se stalo po společenských změnách v naší vlasti v roce 1989 velmi živě diskutovaným. Tímto tématem je delikvence, či chcete-li kriminalita mládeže.

Téma delikvence mládeže jsem si nezvolil náhodou, ale směřoval jsem k němu po celou dobu svého bakalářského studia jako k oblasti mého zájmu a případného pedagogického působení. Během studia jsem v rámci pedagogické praxe docházel do Výchovného ústavu v Dřevohosticích, kde jsem se seznamoval s realitou výchovného působení pedagogických zaměstnanců tohoto zařízení na mladistvé a nezletilé s uloženou ústavní výchovou nebo nařízenou ochrannou výchovou. Samozřejmě jsem během své praxe nekomunikoval pouze s vychovateli, ale i s chlapci, kteří se ocitli zjednodušeně řečeno „na druhé straně barikády“ a seznamoval jsem se s jejich předchozími prohřešky, chováním v ústavu, důvody útěků, jejich postoji ke svému umístění ve výchovném ústavu a snad jsem se i trochu dokázal přiblížit k pochopení jejich mentality.

Delikvence mládeže je úzce propojena s nezaměstnaností, nemajetností, s nedostatečným vzděláním a často i s nízkou motivací k práci. Dá se vlastně říci, že delikventní chování je jakousi alternativou pro tyto sociálně handicapované děti a mladistvé jak dosáhnout uspokojení svých potřeb jinou než klasickou cestou, za vynaložení daleko menšího úsilí. V tom je právě ona nebezpečná a zhoubná lákavost, která k tomuto počínání děti a mladistvé vede.

Že jde o problém stále současný, jde snadno dokumentovat tím, že snad každý den se lze v denním tisku dočíst o nejrozličnějších přestupcích proti zákonu, spáchaných dětmi, či mladistvými.

Právě nedávno proběhl médií poměrně otřesný případ dvou nezletilých školáků, kteří znásilnili svou o něco málo starší kamarádku (to, že jim v naší republice, podle stávajícího

trestního práva, jakožto nezletilým nehrozí žádný jiný trest než ochranná výchova, by patřilo spíše do jiné než bakalářské práce), nebo případ žáků dvou škol v Ústí nad Labem, kteří si, po vzoru fotbalových chuligánů, smluvili jen tak pro zábavu bitku...

Ano, možná by šlo namítnout, že senzacechtivá média si právě tyto divácky (čtenářsky, posluchačsky...) vděčné kauzy o naprosto „zkažené mladé generaci“ (přitažlivé zvláště pro starší spoluobčany) s nadšením vybírají a následně je nepřiměřeně zveličují a přibarvují, ale reálným základem všech těchto, ať už zveličených, či nezveličených reportáží je onen čin, který porušil normy, jenž si naše společnost během svého historického vývoje ustanovila v zákony a tedy čin, za který lze následně očekávat sankce.

Cílem mé práce je hlubší prozkoumání problematiky delikvence mládeže a vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví.

Práce je rozdělena na dvě části. V části teoretické se věnuji vymezení pojmu delikvence mládeže, možným příčinám jejího vzniku a náhledu do historie teorií o příčinách delikvence. Dále je zde uvedena statistika trestné činnosti nejčastěji páchané mladistvými a také přehled možných sankcí, které je možno za delikventní skutky mladistvým uložit.

V části praktické se formou kvalitativního výzkumu zabývám zjišťováním vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE POJMU DELIKVENCE MLÁDEŽE

Jak jsem již uvedl v úvodu své práce, delikvence mládeže je v poslední době skutečně frekventovaným pojmem. Proto se pokusím o jeho poněkud konkrétnější definování, přičemž použiji některých poznatků a myšlenek autorů odborné literatury.

Jak píše Koudelková (1995, str. 35) : „*Pojem delikvence byl původně pojmem právnickým. Označuje se jím antisociální chování, přičemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími, zatímco termínu kriminalita se používá již pro závažné přestupky, trestné činy, u dospělých osob (zpravidla nad 24 roků věku).*“

V některých, zejména starších publikacích věnujících se tomuto tématu, lze najít namísto pojmu delikvence mládeže spíše pojem *juvenilní delikvence*. Tímto pojmem se podle výše zmíněné autorky míní: *přestupky mladých osob, zpravidla do šestnácti až osmnácti let, které měly za následek, že se mladistvý dostal až k soudnímu řízení.*

Delikventní akty se mohou pohybovat od závažných trestných činů k relativně menším přestupkům, které se stávají deliktem jen v důsledku nedospělosti dítěte (např. opuštění domova, alkoholismus).

Faltin (1972, str. 8) delikvenci mládeže charakterizuje následovně: *Pro psychologa, pedagoga, sociologa, psychiatra, sociálního pracovníka je to nejen právní pojem, ale i sociální problém, je to defektivnost sociálních vztahů, jedním slovem sociálně patologický jev.*

Etymologicky pochází termín delikvence z latinského delinques, což označuje „toho, který se dopustil přestupku“. Delikventní chování lze tedy považovat za relativně výstižný termín a jako mírné označení pro přestupky, provedené dětmi a dospívajícími.

Jak je patrné z definicí pojmu obou autorů, delikvence mládeže je nejen pojmem užívaným v sociálních vědách nebo právu, ale hlavně jde o sociálně patologický jev, který se vyskytuje v reálném světě a jehož řešení zaměstnává velkou škálu odborníků napříč vědními disciplínami.

2 HISTORICKÝ EXKURZ NÁHLEDU NA DELIKVENCII JAKO TAKOVOU A DELIKVENCII MLÁDEŽE

Jako se po staletí měnily společenské systémy, myšlenkové směry i způsoby uvažování lidí, stejně tak se měnily i vědecké teorie, které se věnovaly delikvenci a jejím možným příčinám.

Jako prvního vědce, který se významně zabýval studiem problematiky delikvence, lze označit italského kriminologa Cesare Lombrosa (1835-1909).

Ten svou teorii o „rozeném zločinci“ postavil na dřívějších předpokladech spojitosti mezi zločinností a tělesnými črtami (např. tvary ušních boltců, tělesnou konstrukcí, nebo tvarem lebky) a tezích o dědičné zločinecké povaze. Zavedl tak ke vzniku známé antropologické, nebo také biopsychologické školy, která delikvenci vysvětlovala hlavně dědičnými příčinami. Podle této školy se člověk rodí s fyzickými a psychickými anomáliemi, které ho osudově vedou k zločinnosti.

„Představa o degeneraci některých jedinců souvisela v 19. století s darwinovskou teorií o vývoji druhů přirozeným výběrem, která připouštěla, že někteří jednotlivci mají ke svým zvířecím předkům vývojově blíže než jiní.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str.21)

Dnes se však Lombrosovo učení o kriminálním typu všeobecně neuznává, neboť byly takto definované znaky byly jako rozlišující kritérium mezi delikventními a nedelikventními osobami v kontrolních studiích provedeny začátkem 20. století na vojácích a studentech zavrženy.

Druhou významnou školou byla škola biosociologická, jejímž nejvýznamnějším představitelem byl Enrico Ferri (1856-1929), profesor trestního práva v Římě.

„Ferri vycházel z Lombrosova učení o vrozené kriminalitě, ale připouštěl i vlivy sociálního prostředí. Z psychologického hlediska se zločinec vyznačuje mravní necitlivostí, čímž je možné vysvětlit např. takovou anomálii, jakou je popudlivost, agresivnost. Jenže tento znak nijak nepředurčuje delikvenci a proto není zločineckým specifickým znakem.“ (Faltin, 1972, str. 24)

Stejně jako Lombrosův, tak ani Ferriho zločinecký typ neexistuje, není vědecky opodstatněný, protože každý zločin je výsledkem individuálních faktorů a faktorů sociálního prostředí.

Jak píšou Matoušek a Kroftová (1998, str. 22): „*Chování je podmíněno velice komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na ně mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu.*“ Proto nelze přijmout teorii, že by výskyt delikventního chování u jedince ovlivňovaly pouze, nebo z největší části, biologické predispozice člověka.

Po neúspěchu teorií přisuzující původ delikvence biologickým faktorům se v závislosti na rozšíření Freudových a Adlerových teorií začaly upírat zraky odborníků na možné psychologické příčiny delikventního jednání. Zvláště v USA, ve Francii, Itálii, Anglii a v jiných západních státech bylo mnoho pracovníků v oblasti delikvence mládeže ovlivněno freudismem a adlerismem.

Faltin (1972, str. 27) o tomto využití Freudova učení napsal: „*Freudovci vysvětlují, že chování mladistvého delikventa je výsledkem zvratu v jeho psychice během vývinu. Dítě v útlém věku prožívá frustrace a traumata, které narušují jeho citovost a tu je třeba hledat původ úchylného chování, které je někdy provinilé.*“

Podle pedagogů je frustrace tam, kde se organismus střetává s větší či menší překážkou nebo těžkostí na svojí cestě za uspokojením vitální potřeby. Vliv frustrace může být individuální, nemusí se prožívat v horních vrstvách vědomí.

„*Psychoanalytik poučený spisy Alfreda Adlera by patrně spatřoval hlavní problém delikvence mládeže v pocitu méněcennosti postupně posilovaném většinou lidí a institucí, s nimiž se mladistvý delikvent setkal.*“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str.16)

I tyto hypotézy o příčinách vzniku delikvence byly příliš jednostranně zaměřeny a neodpovídaly složitosti a poměrně velké rozmanitosti delikventního jednání. Navíc již od novověku, kdy osvícenský racionalismus označil člověka za „nepopsanou tabuli“, na níž lze výchovou napsat téměř cokoliv, začali vědce zajímat i vlivy výchovy a prostředí na delikventního jedince.

„Sociologické směry v kriminologii přikládají rozhodující význam při vzniku zločinnosti vnějším faktorům a podmínkám ve společnosti. Ukazují na vliv jednotlivých činitelů společenského života, jako jsou nezaměstnanost, bída, špatné bytové poměry, alkoholismus a podtrhují nutnost boje proti těmto kriminogéním činitelům.“ (Suchý, Švancar 1972, str. 11)

Je sice pravdou, že v minulosti a ještě krátce po druhé světové válce byla naprostá většina delikventně se chovající mládeže z té nejchudší vrstvy obyvatel, ale tento jev se postupem času změnil a delikvence mládeže je dnes problémem celé společnosti napříč společenskými vrstvami, ne pouze té vrstvy nejchudší. To znamená, že delikventních skutků se postupně začali dopouštět i ti mladiství, kteří se s činiteli charakterizovanými sociology nesetkali. Právě proto se daleko větší pozornosti dočkaly teorie usuzující, že největší příčinou delikventního chování jedince je nesprávná výchova.

Suchý, Švancar (1972, str. 21) o tom napsali: *„Mezi příčiny kriminality mládeže je třeba řadit na prvé místo vliv rodiny, která hraje primární roli v procesu socializace a společenského přizpůsobování dospívajícího člověka. Vliv rodiny do značné míry determinuje budoucí vztah mladistvého ke společnosti.“*

Příčemž Faltin (1972, str. 30) je svým způsobem ještě doplňuje: *„Zdá se, že hlavním činitelem delikventního chování bývá dezintegrované rodinné prostředí, nedůsledná, nedbalá, lhostejná výchova nebo nedostatek výchovy, zhoubný příklad demoralizované matky nebo otce, nejednotnost rodinné výchovy, atd.“*

V dnešní době se nepředpokládá, že by sociálně patologický jev vyznačující se takovou šíří svého obsahu, jakým je delikvence mládeže, byl způsobován pouze jedním faktorem, který na jedince během jeho vývinu působí. Spíše se má za to, že jde o komplex vnitřních a vnějších činitelů, které se vzájemně prolínají.

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT DELIKVENTNÍHO CHOVÁNÍ

Jak již jsem uvedl, v dnešní době se nepředpokládá, že by delikventní chování bylo způsobováno pouze jednou příčinou, ale spíše se soudí, že jde o výsledek interakce vnitřních a vnějších činitelů, které se u jedince vyskytují.

3.1 Vnitřní činitele

3.1.1 Dědičné faktory

Mezi ony vnitřní činitele patří zejména dědičné predispozice. Jak sice píšou Suchý a Švancar (1972, str. 10): „Nelze vědecky prokázat, že existuje vrozená náklonnost k páchání trestných činů“, ale právě dědičné predispozice mohou v případě přítomnosti dalších nevhodných podmínek hrát roli katalyzátorů, které pomohou přiklonit jedince k delikventnímu chování.

Matoušek a Kroftová (1998, str. 23) to shrnuli takto: „Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.“

Genetická zakotvenost lidského chování je aspekt, který současné společenské vědy stále poněkud přehlíží.

„Prakticky všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, a dokonce i zájmů je dědičná. Lidské individuální charakteristiky jsou však z tohoto hlediska mnohem méně prozkoumány než z hlediska vlivů prostředí (zejména vlivů rodiny a jiných skupin).“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 21)

3.1.2 Další vnitřní činitele

Mezi tyto vnitřní příčiny můžou patřit: poškození centrálního nervového soustavy, psychické nebo fyzické nedostatky, poškození mozku při prenatální období, při těžkém porodu nebo v raném dětství, atd.

Nezanedbatelnou roli ve výčtu dědičných dispozic k delikvenci jistě zaujímá i sklon rodičů k alkoholismu, či dřívější výskyt kriminality u členů rodiny rodičů mladistvého

Musím ovšem znovu podotknout, že přítomnost žádného tohoto vnitřního činitele sama o sobě nemůže zapříčinit výskyt delikventního chování u jedince, neboť chování je ovlivňováno mnoha činiteli a dědičnost je pouze jedním z nich.

„Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 22)

Právě **syndrom hyperaktivity** (ADHD) je v tomto ohledu poměrně výrazným činitelem majícím svůj podíl na delikventním chování mladistvého. Tento syndrom je charakteristický trvalým neklidem a kolísáním pozornosti. K dalším symptomům patří změny nálad, impulzivita chování, nedostatek zábran a nápadná neobratnost.

Syndrom hyperaktivity postihuje nejméně 5%, podle některých pramenů 10-15% dětí, mnohokrát častěji chlapce než děvčata. Obvykle udávaný poměr z epidemiologických studií je 5-6 chlapců na jedno děvče.

Výsledky dlouhodobého sledování dětí se syndromem ADHD ukázalo, že jejich potíže v období dospívání nemizí, což s sebou nese větší potíže v adaptaci na společenské prostředí než u ostatních lidí.

Podle Matouška a Kroftové (1998, str. 28) je *„syndrom hyperaktivity spojován s takovými znaky chování adolescenta, jako jsou impulzivita, agresivita, záchvaty vzteku a snížení sebehodnocení.“*

Impulzivita a agresivita je podle Čírtkové (2000, str. 166) důvodem střetů impulzivních jedinců se zákonem:

„Impulzivní jedinec se jeví jako odbržděný, bez konvencí a zábran, je požitkářsky zaměřený, uspokojování vlastních potřeb je pro něj nejdůležitější životní záležitostí, proto postupuje bezohledně, bez výčitek a agresivně, je-li to nutné.“

Matoušek a Kroftová (1998, str.28) dodávají: *„V každém vzorku delikventně se chovající mládeže, který je z tohoto hlediska studován, se najde několikrát víc hyperaktivních jedinců než v kontrolní skupině. Nové studie udávají 16-30% hyperaktivních jedinců v sestavách mladistvých přestupníků zákona, kteří vykonávají trest nebo jsou umístěni ve výchovné instituci.“*

3.1.3 Psychické predispozice

Jelikož se delikventní chování vždy považovalo za přestupek proti zákonům, společenským normám a také dobré společenské morálce, bylo a je toto počínání považováno za nemravné. I proto Koudelková (1995, str. 29) ve své knize „Psychologické otázky delikvence“ spojuje pojem delikvence s označením mravní vada, od kterého se přešlo k termínu **mravní narušenost**, čímž se vlastně soudí, že svůj podíl na výskytu delikventního chování mají bezpochyby i psychologické predispozice jedince.

Termín mravní narušenost používal již v roce 1930 A. Zikmund, přičemž rozlišil tři stupně mravní úchylnosti na podkladě kvality a kvantity mravního cítění:

„Mravně ohrožení jsou mravně neporušení, normálního cítění mravního, jejichž mravní život je ohrožen vnějšími neblahými poměry, špatným prostředím apod.“

Za mravně vybočilé (narušené) označuje ty děti, které vlivem zvláštního založení občas a jen přechodně, často vlivem slabosti charakteru i z návodu cizích dopustily se špatných činů, a tak z mravního života více méně vybočily.

Konečně mravně vadní v užším slova smyslu jsou ti, u nichž mravní vady a sklony k antisociálním skutkům tvoří habituální stav, který se dá již těžko výchovně napravit.“
(Koudelková 1995, str. 30)

Tato Zikmundova klasifikace byla časem potvrzena moderní psychopatologickou teorií.

„*R.L. Jenkins a S. Glickmanová (1947) dospěli ke třem základním vzorcům osobnosti delikventů: 1. socializovaný, 2. citově narušený, 3. nesocializovaný agresivní*“ (Koudelková, 1995, str. 30)

Socializovaný typ používá delikventní chování vlastně jako instrumentální prostředek dosažení žádaného cíle.

Kategorie emočně narušených se zpravidla ještě dále rozděluje.

„*A. Johnsonová (1949) specifikovala poruchu, jíž označila jako tzv. lakunární superego, jímž jsou charakterizovány vysoce selektivní defekty ve funkci svědomí.*

J. Kesslerová (1966) pak v rámci emočně narušených rozlišuje ještě dvě další kategorie z hlediska poruchy ve funkci svědomí: slabost superega proti vnitřním impulzům a nemohoucnost superega proti nevědomým motivacím.“ (Koudelková, 1995, str. 31)

U nesocializovaného agresivního typu jsou jejich agresivní činy v podstatě jen impulzivní reakcí na frustraci. Tento způsob jednání se v odborné literatuře také často označuje jako psychopatická delikvence.

Matoušek a Kroftová (1998, str. 30) o psychopatii píší:

„*Psychopatie je většinou psychiatrických škol pojmána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Mezi normou a psychopatií se ještě někdy rozlišují akcentované osobnosti a anomální osobnosti. Psychopatie, případně i oba další typy odchylek od normy, jsou diagnostikovány u pachatelů trestné činnosti velmi často.*“

U mladých lidí je ovšem poněkud složitější odlišit povahové změny vyvolané bouřlivěji probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů spojených s psychickým onemocněním.

Faltin (1972, str. 33) dával psychické činitele delikvence do souvislosti s prostředím:

„*Traumata v citech, v citovosti, frustrace v potřebách každodenního života (prvotních i druhotných – kulturních), oslabování charakteru, vznik pocitu méněcennosti jsou výsledkem vlivu disharmonického sociálního prostředí.*“

V takovémto prostředí fyziologické a sociální dozrávání předstihuje rozvoj citů a intelektu, což podle Faltina může vést k delikventnímu chování mladého člověka.

K těmto vnitřním, ani ne tak psychickým, jako spíše konstitučním faktorům je obvykle počítána i spíše nižší úroveň rozumových schopností, opakovaně potvrzovaná průzkumy mladých i dospělých delikventně jednajících lidí.

3.2 Vnější činitele

V současných společenských vědách se největší podíl vlivu na chování jako takovém, potažmo i na chování delikventním připisuje činitelům vnějším, zvláště pak rodině, stylu výchovy a také sociální a ekonomické situaci, ve které se mladý člověk vyvíjí.

3.2.1 Působení rodiny

Rodina je první sociální prostředí, v němž se dítě po svém příchodu na svět pohybuje, v němž se vyvíjí, dostává se do interakcí s ostatními členy rodiny a postupně si začíná osvojovat sociální normy a socializuje se. Jak uvádějí Suchý a Švancar (1972, str. 21): „*Vliv rodiny do značné míry determinuje budoucí vztah mladistvého ke společnosti.*“

Kačáni a Mikloš (1975, str. 18) o tom píší: „*Všeobecně se konstatuje, že rodinné prostředí výrazně ovlivňuje všechny stránky osobnosti dítěte od nejútlejšího věku až po dospělost. Tento vliv může být pozitivní, ale i negativní. Tím se rodina zařazuje mezi nejvýznamnější výchovné činitele moderní společnosti.*“

V literatuře bývá jako hlavní faktor determinující mladého člověka k delikventnímu chování uváděna disociální rodina, která z nějakého důvodu neplní své základní funkce.

Faltin (1972, str. 63) charakterizoval disociální rodinu následovně: „*Pod pojmem disociální rodina rozumíme případy, kdy rodinné prostředí nemůže správně splňovat svoji prvořadou úlohu – vychovávat děti tak, aby se mohly všestranně rozvíjet. Patří sem: rozvrácené, nestálé, rozbité a neexistující rodinné prostředí.*“

Jako projevy disociální rodiny se obecně uvádí domácí násilí, alkoholismus (či jiná závislost) členů rodiny, nezaměstnanost a zneužívání sociálních dávek, či permanentní hádky a nedorozumění mezi členy rodiny. Jako další znak disociální rodiny je uváděna i její neúplnost v případě, že rodič vychovává děti sám, ať už z důvodu úmrtí druhého rodiče, rozvodu, nebo z toho důvodu, že spolu vůbec nezačali žít.

3.2.2 Úplnost rodiny

Neúplnost rodiny se zdá být v naší republice obzvláště velkým problémem, neboť podle statistik úhrnné rozvodovosti u nás prakticky každé druhé manželství končí rozvodem (49% v roce 2004 – zdroj: Český statistický úřad).

„Děti vychovávané jen jedním z rodičů (ve všech zemích jsou to ve zdrcující většině matky) mají podle mezinárodních srovnávacích studií, jež jsou dnes k dispozici, o něco horší výsledky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, Str. 40)

Nepřítomnost představitele otcovské role v rodině se negativně podepisuje na delikventním chování zvláště u chlapců. To potvrzují i zahraniční autoři v knize „Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských zemích EU“, která je společnou prací odborníků z Univerzity v Kentu a jejich spolupracovníků z jiných zemí Evropy (2006, str. 27):

„Pravděpodobně selhávání rodiny a zejména související nepřítomnost představitelů dospělé mužské role u rostoucího počtu chlapců zvyšuje vliv skupin vrstevníků, což vede k nárůstu skupinových aktivit, jež mají různou podobu – od toho, co je vnímáno jako protispolečenské, až po závažnější kriminální jednání.“

Matoušek a Kroftová (1998, str. 40) se ke stejnému tématu vyjadřují poněkud jinak, ale se stejným významem: *„Přítomnost otce v rodině soudobý výzkum jasně ukazuje jako faktor, který brání delikvenci syna. Chlapci žijící ve společné domácnosti s vlastním otcem mají významně menší sklon přestupovat meze zákona než chlapci žijící bez otce, či s nevlastním otcem.“*

3.2.3 Výchova

Ne všichni delikventně jednající mladiství však pocházejí z disociálních nebo neúplných rodin. Právě proto lze předpokládat, že jejich sociální selhávání projevující se delikventními činy má souvislost spíše s nesprávnou nebo nedůslednou výchovou, zvláště pak s výchovným stylem rodičů.

„Studie delikventně jednajících mladistvých založené na jejich popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 43)

Takoví rodiče zanedbávají svůj dohled nad dítětem, čímž ztrácejí základní přehled o tom, co jejich dítě dělá ve volném čase, kde se zdržuje a s kým se stýká.

„Čím hůře rodiče monitorují své děti, tím je, podle studií shrnutých v práci Snydera a Pattersona (1987), větší pravděpodobnost, že se děti dopustí trestného činu.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 45)

Nedůsledná výchova skutečně může u mladistvého zapříčinit vznik delikventního chování, ale ke stejnému výsledku může vést i opačný extrém výchovy – vyžadování tvrdé disciplíny.

Matoušek a Kroftová (1998, str. 44) o tom píší:

„Příliš tvrdá disciplína zahrnující agresivní chování rodiče k dítěti je častější v rodinách, v nichž se děti chovají delikventně. Dítě se v takové rodině učí agresivitě jako dovolenému způsobu chování.“

Z nepříznivého rodinného prostředí mají mladiství snahu unikat, a to zejména ke svým vrstevníkům. Jejich potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou je pravděpodobně ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Některé party jsou pak ke své delikventní činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a brzy se jim na tento způsob života přestane dostávat finančních prostředků.

3.2.4 Ekonomické faktory

Velmi silným činitelem ovlivňujícím vznik delikventního chování u mladistvého je ekonomické postavení rodiny, ve které se vyvíjí. Od nepaměti byli mladiství delikventi zejména z nejchudších vrstev společnosti, což má jistě spojitost s nedostatkem prostředků na zajištění základních životních potřeb pro členy rodiny. Delikvence tak pro ně byla určitou formou obstarávání si živobytí. Až poválečný vývoj s sebou přinesl i delikvenci dětí a mladistvých ze střední a dokonce i nejlépe situovaných vrstev.

„Nejděle známý ekonomický fenomén – nerovnost – podle některých autorů ovlivňuje násilí. Tvrdí se, že frustrace a vyčerpání ze života v chudobě způsobují, že rodiče jsou častěji podráždění, konfliktní a jsou při výkonu rodičovské zodpovědnosti hrubí a nedůslední. To vede k násilí u jejich synů, kteří jsou mu vystaveni.“ (Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU, str. 21)

Jak píše Matoušek a Kroftová (1998, str. 70) : *„Kriminalita mládeže je jev i v bohatých západních společnostech stále spojený s nezaměstnaností, s nemajetností, s nedostatečným vzděláním, často i s nedokončeným základním vzděláním, s nízkou motivací k práci. Všechny tyto faktory jsou propojeny.“*

Nezaměstnaností jsou (vedle lidí blízkých důchodového věku) postiženi především mladí lidé vstupující po absolvování školy na trh práce, a mezi nimi nejvíce ti, kteří mají nejnižší vzdělání.

3.2.5 Příslušnost k etnické skupině a faktory související s prostředím

V zahraničí i u nás se v některých ohledech ekonomické faktory částečně překrývají s příslušností k jiné etnické skupině, případně s problémem přistěhovalectví.

„Příslušníci menšiny mají pravidelně nižší vzdělání, nižší příjmy, horší bydlení, horší výživu, horší zdravotní stav, vyšší úmrtnost, jsou častěji nezaměstnaní, žijí průměrně kratší dobu a v neposlední řadě mají vyšší kriminalitu.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 135)

Zahraniční autoři o tom píší následující: *„Pokud publikované trestní statistiky obsahují členění podle státní příslušnosti či příslušnosti k etnické skupině (jako v Německu, Británii a Nizozemí), vyskytují se v nich obvykle příslušníci určitých skupin imigrantů či jejich potomci v neúměrné míře.“ (Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU, str. 23)*

Nově přichozí se totiž mohou usadit v oblastech, kde již je kriminogenní prostředí a v případě, že je na ně většinovou společností nahlíženo jak na „ztroskotance“ a konkrétněji na skupinu kriminální, dostanou se na okraj společnosti a odtud již není daleko k delikvenci.

Romové

V České republice jsou za takovéto společensky vyčleněné etnikum považováni Romové. Většina společnosti je vnímá nepříznivě, jako téměř „rozené kriminálníky“.

Matoušek a Kroftová (str. 138) o nich píší: *„Ve srovnání s bílou většinou mají Romové, stejně jako znevýhodněné menšiny v jiných zemích, mnohem nepříznivější ukazatele vzdělanosti, nezaměstnanosti, zdravotního stavu a průměrné délky života. Jsou také častěji než většinová populace vyšetřováni a odsuzováni pro přestoupení zákona.“*

Příčinou nízké úrovně vzdělanosti Romů je jednak jejich vyčleňování ze systému standardního školství, kdy jsou jako špatně vzdělavatelni přemísťováni do speciálního školství, ale také jejich nerespektování vzdělání jako hodnoty.

Romové v České republice obývají v mnoha městech v pravém slova smyslu ghetta (nejznámějším je sídliště Chanov na okraji Mostu), ve kterých je vysoká míra nezaměstnanosti a velmi špatné sociální podmínky. To je živnou půdou pro kriminalitu i jiné „sociálně patologické jevy“.

Matoušek a Kroftová (1998, str 142) píší: „*Romové na začátku 90. let podle Marešové (1993) představovali polovinu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů.*“

Zřejmě právě tento jev, kdy zastoupení Romů v trestních statistikách je několikanásobně vyšší než jejich zastoupení v populaci, je důvodem, proč je česká veřejnost vnímá jako kriminogenní skupinu obyvatel.

Dále Matoušek a Kroftová (1998, str.142) s odvoláním na Štěchovou (1993) uvádí, že „*nejvíce se Romové podílejí na mravnostní kriminalitě (pohlavní zneužití, znásilnění), na krádežích prostých a krádežích vloupáním a na násilné kriminalitě (vražda, loupež, omezování osobní svobody, rvačka, ublížení na zdraví).*“

Delikventní chování Romů má i svá určitá specifika – častěji se tohoto jednání dopouštějí děti (někdy i předškolního věku), mladiství a ženy. Velkým problémem se stává prostituce romských dívek a žen, přičemž v médiích se již objevily i informace o prostituci dívek mladších 15ti let.

Zdá se ale, že velkou měrou se na sociální handicapovanosti Romů podepisuje hlavně jejich nízká úroveň vzdělání, se kterou jde ruku v ruce vysoká nezaměstnanost a z toho plynoucí trestná činnost.

3.2.6 Vzdělávání a školní úspěšnost

Stejně dopady jako na členy etnických menšin však může mít nízká úroveň vzdělání a tím vyšší pravděpodobnost sociálního selhávání i na příslušníky většinové společnosti.

„*Podhoubím kriminality jsou i v postindustriální společnosti převážně sociálně handicapované vrstvy obyvatel. Vzdělávací politika státu proto potenciálně může kriminalitu redukovat, neboť může lidem pomáhat, aby se ze svých sociálních handicapů vymaňovali.*“ (Matoušek, Kroftová 1998, str. 70)

Na školu se dnes kladou daleko větší nároky, než tomu bylo v minulosti. Některé rodiny svou výchovnou funkci předávají z důvodu svého časového zaneprázdnění škole a doufají, že se škola o výchovu jejich dětí postará.

Matoušek a Kroftová (1998, str. 69) o tom píše: *„Škola by měla děti nejen kvalifikovat pro budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou. Není však vždycky snadné skloubit zájmy společnosti, rodiny a školy.“*

Velkým nebezpečím je snižování výdajů státu na školství, což mohou negativně pocítit hlavně děti z chudších rodin, kterým by se nedostalo kvalitního vzdělání, kdežto děti z bohatších rodin by si mohly toto vzdělání zajistit na soukromých školách.

Svůj velký podíl na nízké úrovni vzdělanosti mladistvých delikventů má také jejich školní úspěšnost.

„Vyšší riziko sociální selhání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou odpojenou od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciálně asociální vlivy.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 78)

Tyto děti spolu tráví i volný čas ve vrstevnických skupinách, které jsou pro ně referenční skupinou, do které chtějí patřit a jsou kvůli přijetí ochotny i přestoupit zákon.

Delikventní chování pak může vzniknout jako důsledek přizpůsobení se skupině. Čírtková (1995, str. 167) o tom píše: *„U dětí a mladistvých mívá často podobu „skládání zkoušky odvahy“ anebo přijímacího rituálu při získání plnohodnotného členství ve skupině.“*

Také poznatky z kriminologie udávají, že delikventní skutky mládeže jsou páčány skoro vždy ve skupinách.

„Neformální skupiny přitom u nás zhusta vznikají vydělením ze skupin formálních, nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 83)

3.2.7 Příslušnost k určité subkultuře

Přesná a všeobsahující definice pojmu subkultura ještě nebyla vytvořena, ale obecně se má za to, že jde o skupinu, která je součástí širší kultury, ale má své odlišné normy, hodnoty, vzorce chování a v neposlední řadě životní styl. Důležitým znakem subkultury je viditelné odlišení se od většinové společnosti. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, případně k práci, k rodičům, k penězům, k sexualitě, ke kouření, k drogám, k alkoholu atd. Z toho vyplývá, že i příslušnost k určité problémové subkultuře může mladého člověka přivést k delikventnímu chování. Mezi nejznámější subkultury patří subkultura punk, skinheads, nebo třeba z minulosti hippies...

Matoušek a Kroftová (1998, str.87 a 88) subkultury rozdělují na:

- „*Skupiny stabilní a integrované*“ – vznikají většinou tam, kde jsou delikventní normy akceptovány i dospělými, kteří mládeži slouží jako „učitelé“. Např. gangy romských kapsářů
- „*Skupiny nestabilní a neintegrované*“ – vznikají v nestabilním prostředí, bývají obvykle násilnické a proto je někteří autoři označují za subkultury násilí. Např. fotbaloví hooligans
- „*Skupiny pokoutní*“, neboli také drogová subkultura - skládající se z mladých lidí, kteří neuspěli ani podle měřítek spořádané většinové společnosti, ani podle měřítek stabilních delikventních skupin. Typické je pro ně holdování alkoholu, drogám a sexuální promiskuitě, prostředky získávají žebráním, půjčkami, drobnými krádežemi, prodejem drog, apod.

Někteří autoři ještě řadí mezi subkultury tzv. subkulturu chudoby, která je jimi pokládána za téměř jedinou možnou reakci na život ve velmi nepříznivých ekonomických podmínkách. Subkultura chudoby je výsledkem vývoje, který trval řadu generací. Není přímo totožná se subkulturou násilí, ale má k ní blízko.

3.2.8 Vliv užívání drog na delikvenci mládeže

Neoddělitelnou součástí delikvence mládeže jsou skutky spojené s výrobou a užíváním drog, jejich prodejem, nebo spáchané pod jejich vlivem.

Drogám se připisuje velký podíl zvláště na násilných trestných činech.

„Některé nelegální drogy (nejzřetelněji crack) jsou s násilným chováním spojeny zřetelněji než ostatní. Skutečně vysoká míra násilí spojená s drogami – včetně rostoucího počtu vražd – však souvisí patrně spíše s obchodem s drogami než s jejich užíváním.“ (Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU, str. 28)

Mnohé případy přestupků proti zákonu spojené s užíváním drog souvisí i s kriminalizací držení těchto nelegálních omamných a psychotropních látek.

3.2.9 Vliv médií na delikvenci mládeže

Nepochybný a dá se říci i stále silnější vliv na chování mládeže mají moderní média. Média na nás chrlí informace téměř na každém kroku - dokáží formovat veřejné mínění, utvářet pop-kulturu, ale i ovlivňovat hodnotový žebříček, zvláště pak těch mladších a nejmladších. Zvláště velkým problémem se jeví zobrazování násilí v médiích a jeho následný vliv na agresivitu mládeže.

Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU, str. 28: *„Významná pozornost je v literatuře věnována též otázce, zda je násilí mezi mládeží aktivně povzbuzováno zvyšujícím se vlivem médií – od filmů a tisku, přes hudbu zaměřenou na mladé posluchače, až k materiálům dostupným na internetu a počítačovým hrám.“*

Nejmasovějším médiem je stále televize a většina dnešních dětí vyrůstá nadneseně řečeno „před televizní obrazovkou“.

Matoušek, Kroftová (1998, str. 105) píše: *„Existuje množství studií dokládajících, že již velmi malé děti, dokonce už roční, dokáží napodobovat to, co viděly v televizi. Např. kreslené seriály, v nichž se postavy chovají agresivně, zvyšují celkově fyzickou aktivitu dětí z mateřských škol a zvyšují jejich agresivitu vůči ostatním dětem i vůči hračkám.“*

Televize tedy dokáže posilovat agresivitu dětí a pravděpodobně oslabuje citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává v reálném světě.

Matoušek a Kroftová (1998) na straně 106 ještě dodávají: „V roce 1992 výkonný výbor americké psychologické asociace pro vliv televize na společnost oficiálně prohlásil, že 30 let výzkumu mimo všechnu pochybnost potvrdilo škodlivé účinky násilí předváděného v televizním vysílání.“

Dalším podobně potencionálně nepříznivým, i když méně rozšířeným médiem je internet. Na internetu je sice mnoho zajímavých a užitečných informací, ale jeho nebezpečnost tkví ve velkém množství stránek zobrazujících násilí a pornografii, jenž dětem a mladistvým nepatří k prohlížení a na které by se mládež mohla lehce dostat.

4 STATISTIKY NEJČASTĚJŠÍ TRESTNÉ ČINNOSTI SPÁCHANÉ MLÁDEŽÍ V ČR

Ze statistik trestné činnosti uveřejněných na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>) jsem si ke zjištění nejčastějších trestných činů spáchaných mládeží (1 – 17 let) stáhl přehled kriminality za rok 2003, což je nejstarší uveřejněná statistika na zmíněných stránkách a statistiku kriminality za loňský rok, tedy rok 2006.

V tabulce 1 (viz Příloha) je vyobrazen podíl trestné činnosti mládeže na všech zjištěných trestných činech spáchaných v letech 2003 a 2006 v ČR. Trestné činy jsou v tabulce rozčleněny do skupin a podskupin podle skutkových podstat konkrétních trestných činů, které tyto skupiny a podskupiny obsahují.

U každé skupiny a podskupiny trestných činů je udán celkový počet zjištěných spáchaných trestných činů v tom kterém roce a také počet těchto činů spáchaných mladistvými, z čehož je vypočítán procentní podíl mládeže na těchto činech.

V posledním řádku tabulky jsou uvedena celková čísla zjištěné kriminality za výše zmíněné roky i s celkovými počty trestných činů spáchaných mládeží a procentním podílem mládeže na celkové trestné činnosti.

V tabulce 2 (viz. Příloha) je již uvedena šestice konkrétních nejčastějších zjištěných trestných činů, spáchaných v letech 2003 a 2006 mládeží v ČR. Vedle pojmenování jednotlivých trestných činů je v tabulce uvedeno, kolik bylo těchto činů v tom kterém roce zjištěno, kolik jich bylo spácháno mládeží a jak velký procentní podíl na jednotlivých zjištěných trestných činech má na svědomí mládež.

V obou dvou sledovaných letech statistikám v tomto směru vévodí zejména majetková trestná činnost, zvláště pak „krádeže vloupáním do ostatních objektů“, kterých bylo v roce 2003 1293 zjištěných případů spáchaných mládeží, což bylo 3,924 % krádeží vloupáním do ostatních objektů a v roce 2006 to bylo 900 zjištěných případů spáchaných mládeží, což představovalo 3,077 % krádeží vloupáním do ostatních objektů.

Naopak největší procentní podíl mládeže na konkrétním zjištěném trestném činu byl vypočten u trestného činu „sprejerství“ a to v obou dvou sledovaných letech. V roce 2003 to bylo 28,977 %, což odpovídalo 796 zjištěným případům spáchaných mládeží z celkového počtu 2 747 zjištěných případů tohoto trestného činu a v roce 2006 byl tento procentní podíl 16,489 %, což znamenalo 448 zjištěných případů spáchaných mládeží z celkového počtu 2 717 zjištěných případů tohoto trestného činu.

V přílohách jsou umístěny také tři tabulky zabývající se násilnou trestnou činností mládeže v rámci Evropské unie, které byly přejaty z knihy „Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU“.

5 SOUDNÍ ŘÍZENÍ A SANKCE UDĚLOVANÉ MLÁDEŽI

V každém právním státě by mělo platit pravidlo, že kdo se dopustí přestupku proti zákonu, měl by za tento přečin očekávat přiměřenou sankci.

Stejně je to samozřejmě i u nás, a proto v této kapitole uvedu jak specifika soudního řízení v trestních věcech mladistvých, tak i přehled sankcí, jež můžou být mladistvému soudem uloženy.

Zvláštní skupinou delikventního chování jsou skutky jinak trestné, tedy skutky spáchané osobami mladšími patnácti let, na které se tedy ještě nevztahuje trestní odpovědnost. Pro tyto nezletilé pachatele existují v našem trestním řádu pouze jako sankce soudní nařízení ústavní výchovy, respektive uložení ochranné výchovy.

5.1 Řízení v trestních věcech mladistvých

Řízení v trestních věcech mladistvých je upraveno zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon obsahuje ustanovení, že pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku.

Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchanými dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež. Tyto soudy jsou specifické nejen svým zaměřením, ale i specifickým přístupem při projednávání trestních věcí mladistvých a specializací orgánů činných v trestním řízení.

„Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží“. (Tomancová, Schelle a kol., 2004, str.389)

V řízení ve věcech mladistvých je podle zákona třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, aby jeho vývoj byl co nejméně ohrožen.

Jistou změnou v soudnictví ve věcech mládeže je i posuzování místní příslušnosti mladistvého. Na rozdíl od obecné úpravy místní příslušnosti řízení provádí soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí a nemá-li stálé bydliště, pak jej provádí soud v obvodu, kde se zdržuje nebo pracuje.

Zákon taktéž stanoví, že mladistvý musí mít obhájce již od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona, nebo provedeny úkony podle trestního řádu.

Zákon věnuje velkou pozornost i ochraně soukromí mladistvého, a to vzhledem k co největšímu odstranění škodlivých vlivů řízení na mladistvého a v zájmu zachování ústavní zásady presumpce neviny. Jak píšou Tomancová, Schelle a kol. (2004, str. 391) :

„Obecně je tedy zakázáno, nestanoví-li zákon jinak, před konečným rozhodnutím ve věci, zveřejnit jakýmkoli způsobem (ve veřejných sdělovacích prostředcích i jinak) informaci, ve které je uvedeno jméno a příjmení mladistvého, nebo informaci, která obsahuje údaje, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.“

Proto je soudní projednávání trestních věcí mladistvých konáno neveřejně a pouze rozsudek se vyhláší v hlavním líčení veřejně, v přítomnosti mladistvého. Odsuzující rozsudek může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen bez uvedení jména a příjmení mladistvého a při přiměřené ochraně mladistvého před nežádoucími účinky jeho uveřejnění.

Soud pro mládež může rozhodnout i o uvalení vazby na mladistvého. Vazba je však u mladistvého mimořádným zajišťovacím prostředkem a její délka je zákonem omezena. Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvlášť závažné provinění, nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců.

Tomancová, Schelle a kol. (2004, str. 391) píšou:

„Úprava v zákoně č. 218/2003 Sb. je založena na tom, že vazbu mladistvého lze nahradit zárukou, dohledem, slibem, nebo jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby. Vazbu mladistvého lze také nahradit peněžitou zárukou. Tato opatření jsou pojímána tak, že by měla být využívána přednostně.“

Po propuštění mladistvého z vazby lze nařídit dohled probačního úředníka nad mladistvým, který může trvat až do skončení trestního stíhání.

„Orgány činné v trestním řízení jsou v trestních věcech mladistvých povinny se zvláštní pečlivostí objasňovat a dokazovat příčiny jejich provinění a skutečnosti významné pro posouzení jejich osobních, rodinných a jiných poměrů.“ (Tomancová, Schelle a kol., 2004, str. 393)

V řízení je nutno důkladně zjišťovat stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu, poměry i prostředí v němž žil a byl vychováván. Z tohoto zjišťování musí orgán sociálně-právní ochrany dětí vyhotovit v písemné formě zprávu.

5.2 Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

„V řízení proti dětem mladším patnácti let, které se měly dopustit činu jinak trestného, postupuje soud pro mládež podle zvláštních právních předpisů upravujících občanské soudní řízení, neboť děti mladší patnácti let nejsou trestně odpovědné, a proto proti nim nelze vést trestní řízení.“ (Tomancová, Schelle a kol., 2004, str. 397)

Toto řízení soud pro mládež zahájí buď na návrh státního zastupitelství, nebo případně i bez tohoto návrhu.

Účastníkem řízení bude vedle dítěte také příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte a také osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Účastníkem řízení může být i státní zastupitelství, podalo-li návrh na zahájení řízení. Opatrovníkem dítěte pro řízení ustanoví soud advokáta.

Ochrana soukromí dítěte je ze zákona stejná jako u mladistvých.

5.3 Přehled sankcí, které je možno udělit mládeži

V tomto přehledu sankcí se budu věnovat nejčastějším formám sankcí udělovaných mladistvým, zvláště pak ústavní a ochranné výchově, se kterými jsem se měl možnost setkat v rámci své praxe ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích.

5.3.1 Ústavní a ochranná výchova

Ústavní a ochranná výchova jsou upraveny zákonem č. 109/2002 Sb. v úplném znění po změnách zákona 283/2005 Sb. „O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů“

Ústavní výchova představuje v České republice jednu z forem náhradní výchovné péče. Výkon ústavní a ochranné výchovy pro děti se závažnými poruchami chování se realizuje prostřednictvím zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, kterými jsou:

- dětský domov se školou (pro děti do patnácti let věku)
- výchovný ústav (pro mladistvé do osmnácti, mimořádně až do devatenácti let věku)

Účelem těchto zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

O svěření dítěte do ústavní výchovy rozhoduje soud na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Rozhodnout o ústavní výchově dítěte však může i bez podání návrhu. Ústavní výchova je nařizována dětem mladším 18 let v případech, kdy je jejich výchova vážně ohrožena či narušena nebo pokud rodiče z jiných vážných důvodů (duševní porucha dítěte vyžadující zvláštní péči) nemohou dětem zabezpečit výchovu.

Ústavní výchova zaniká rozhodnutím soudu, pokud pominuly důvody pro její nařízení nebo pokud dítě dosáhlo zletilosti. Soudním rozhodnutím může být ústavní výchova prodloužena až o jeden rok do 19 let věku dítěte.

V případech, kdy je nutné zajistit dítěti bezodkladnou ochranu (ocitlo se bez jakékoli péče, jeho život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny), může soudce nařídit, aby bylo dítě předáno do ústavní péče nebo do péče jiné fyzické osoby. Návrh na toto opatření podává obecní úřad obce s rozšířenou působností. Soud o něm musí rozhodnout

bezodkladně, nejpozději do 24 hodin od podání. Předběžné opatření obecně trvá po dobu tří měsíců od jeho nařízení.

Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu. Soud ji ukládá v občansko-právním řízení osobám ve věku od 12 do 15 let, které spáchaly takový čin, za který trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, nebo osobám mladším 15 let, které se dopustily činu, který by byl u právně odpovědných osob pokládán za závažný trestný čin.

Soud pro mládež může uložit ochrannou výchovu také v trestním řízení, a to pouze mladistvým (15 - 18 let). Rozhoduje o ní tehdy, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije. Ochranná výchova je ukládána i v případě, kdy dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo prostředí v něm žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Za všech okolností musí být splněna podmínka, že uložení ústavní výchovy by bylo v daném případě nedostatečným opatřením.

V zařízeních, ve kterých jsou umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, jsou používány speciální stavebně technické prostředky k zabránění útěku těchto dětí. Na základě rozhodnutí ředitele zařízení je dále možné v těchto zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti dětí, zaměstnaných osob a svěřeného majetku využívat audiovizuální systémy

5.3.2 Nepodmíněný trest odnětí svobody

„Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let.“ (Tomancová, Schelle a kol., 2004, str. 359)

To, že trest odnětí svobody má v případech pachatelů určitých druhů trestné činnosti (zejména násilné a organizované) své opodstatnění a že je bude mít i nadále, je

nezpochybnitelný fakt. V případě provinění mladistvých by však tento trest měl být krajním prostředkem postihu.

Matoušek, Kroftová (1998, str. 165) uvádí: *„Uvěznění má samozřejmě větší vliv na dospívajícího než na dospělého. Dospívající ve vězení přijde o většinu vlivů, které životně k dozrání potřebuje. Na druhé straně je vystaven mnoha vlivům, jež jeho osobnost deformují.“*

Trest vězení je často spojen s prizonizací, tedy s negativním vlivem prostředí na odsouzené a jejich bezprostřední budoucnost po propuštění. Toto negativní ovlivnění je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich.

5.3.3 Podmíněný trest odnětí svobody

V České republice je tradice tohoto trestu poměrně dlouhá.

„Zákon rozlišuje dva druhy podmíněného odsouzení, a to s dohledem (u odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta) a bez dohledu (u odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta). Výkon trestu se odkládá na určitou zkušební dobu (v rozmezí 1 až 5 let).“ (Tomancová, Schelle a kol., 2004, str. 351)

Při podmíněném odsouzení mladistvého nebo jeho podmíněném odsouzení s dohledem stanoví soud pro mládež zkušební dobu na jeden rok až tři léta, ve výjimečných případech ji může prodloužit až o dvě léta, nesmí však při tom překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let. Současně může soud pro mládež uložit i výchovná opatření.

Matoušek a Kroftová, (1998, Str. 152) píšou: *„Nejčastější sankcí ukládanou u nás mladistvým byl v letech 1987 – 1995 podmíněný trest odnětí svobody (frekvence jeho ukládání se v jednotlivých letech pohybovala mezi 62% až 74%).“*

5.3.4 Alternativní tresty

V posledních letech se stále více přistupuje k ukládání alternativních druhů trestů mladistvým. Jak již název skupiny těchto trestů napovídá, jedná se o alternativu k trestu odnětí svobody.

Alternativní opatření a alternativní tresty byly a doposud jsou určeny pro pachatele méně závažných trestných činů (např. majetkových).

Alternativní tresty mají i svou ekonomickou výhodu, neboť při jejich uplatňování státu odpadají náklady spojené s výkonem nepodmíněného trestu odsouzeného.

Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce jsou v současné době nejrozšířenějším alternativním trestem.

„Obecně prospěšné práce jsou trestem, který odsouzený vykonává, aniž by musel opustit své sociální, rodinné a pracovní prostředí.“ (Matoušek, Kroftová 1998, str.188)

Soud může mladistvému uložit trest obecně prospěšných prací v rozsahu poloviny sazby uvedené v trestním zákoně, tedy v rozsahu 50 – 200 hodin. K možnosti uložení tohoto trestu se vyžaduje stanovisko mladistvého. Náplní těchto obecně prospěšných prací může být jakákoli práce, která přináší užitek celé společnosti. Tyto práce odsouzený vykonává samozřejmě bezplatně, ve prospěch daného regionu a ve svém volném čase v průběhu stanovené lhůty.

Probační dohled a probační program

„Probace představuje možnost uložit pachateli místo trestu tzv. probační dohled. Pachatel je pak povinen být po stanovenou dobu v pravidelném kontaktu s probačním pracovníkem a podrobovat se jeho probačnímu dohledu.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, str. 187)

Probační dohled v sobě zahrnuje jednak sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení na něj, ale také prvek kontroly dodržování podmínek a opatření uložené soudem v probačním příkaze a v neposlední řadě i psychosociální pomoc.

„Smyslem probačního programu je působit na mladistvého tak, aby se vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, podporovat vytvoření jeho vhodného sociálního zázemí a přispět k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.“ (Tomancová, Schelle a kol.,2004, str. 351)

Pokuta

„Mladistvému je možné uložit peněžité opatření ve výměře od 1000 do 500 000 Kč, a to za podmínek stanovených v trestním zákoně, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho

majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují.“ (Tomancová, Schelle a kol.,2004, str. 359)

Narovnání

„Kompenzační opatření, narovnání zahrnuje odškodnění oběti jak po stránce materiální (finanční), tak i po stránce lidské (morální). Smyslem tohoto způsobu řízení je mimo rychlého a efektivního odškodnění oběti také zvýšení odpovědnosti pachatele za vyřešení konfliktní situace vzniklé spáchaným činem a podpora potřebného pachatelova náhledu na trestný čin.“(Matoušek, Kroftová 1998, str. 184)

Narovnání mezi obětí a pachatelem může mít podobu finančního vyrovnání nebo vyrovnání službou.

Sankce omezující nebo odnímající některá práva

Matoušek a Kroftová, 1998, str. 187 o nich píše: *„Sankce omezující nebo odnímající některá práva spočívají např. v zákazu řízení motorových vozidel, v zabavení objektu deliktu, v uložených výchovných opatřeních aj. V ČR těmto sankcím odpovídají tresty zákazu činnosti, zákazu pobytu, propadnutí věci nebo majetku.“*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ÚVOD VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Předmětem praktické části mé bakalářské práce je výzkum specifického jevu, kterého jsem si povšiml v rámci své praxe ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích. Tímto specifickým jevem bylo jednání delikventních chlapců, kteří si při téměř všech odchodech mimo internát důsledně zamykali své osobní skříňky.

Paradoxní stránkou věci v tomto poměrně běžném chování je onen fakt, že valná většina chlapců umístěných ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích je v tomto ústavu umístěna kvůli delikventnímu chování a zvláště pak majetkové trestné činnosti.

Právě z tohoto důvodu mě poměrně začalo zajímat, jaký je **vztah delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví**. Tak se tedy i jmenuje téma mého výzkumu, který byl prováděn kvalitativní formou ve výše zmíněném Výchovném ústavu v Dřevohosticích, za ochotného přispění tamějších pedagogických pracovníků.

7 CÍL VÝZKUMU

Cílem tohoto výzkumu je hlubší prozkoumání konkrétního jevu v konkrétních podmínkách. Z tohoto důvodu jsem si zvolil k provádění výzkumného šetření kvalitativní formu výzkumu, která mi k takovému cíli práce poskytuje vhodné nástroje.

Jelikož jde prakticky o pilotážní výzkum kvalitativní formou šetření, který pracuje s velmi specifickými vstupními údaji a tím pádem se vztahuje pouze k výzkumnému vzorku, nelze výsledky tohoto výzkumu nikterak zobecňovat.

Výsledky mého zkoumání tedy nepřináší generalizované údaje o nějakém globálním vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví, ale pouze o vztahu k osobnímu vlastnictví, který byl zjištěn u členů výzkumného vzorku.

Cílem tohoto výzkumu vlastně není potvrzení žádné hypotézy, protože jsem žádnou hypotézou na začátku výzkumu nedisponoval, ale ze získaných údajů tuto hypotézu teprve vyvodit.

Neméně významným cílem mé práce je poskytnutí důležitých a zajímavých informací pracovníkům Výchovného ústavu v Dřevohosticích, kteří by mé poznatky mohli aplikovat v praxi při svém pedagogickém působení na chlapce.

8 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výběr výzkumného vzorku může dozajista velmi ovlivnit jak samotný průběh výzkumného šetření, tak samozřejmě i výsledky z tohoto šetření získané.

Jelikož jsem si zvolil kvalitativní formu výzkumu s cílem hlubšího prozkoumání velmi specifického jevu, rozhodl jsem se pro záměrný výběr chlapců do výzkumného vzorku. Hlavním kritériem při tomto výběru byla jejich zkušenost s majetkovou trestnou činností (ať již dřívější, nebo současná, realizovaná na případných útěcích z Výchovného ústavu, které bohužel nejsou až tak výjimečnými událostmi).

Majetkovou trestnou činností tito chlapci porušili vlastnická práva někoho jiného, a proto mě zajímalo, jaký mají oni sami vztah k osobnímu vlastnictví. Vypozorovaná skutečnost se skříňkami mě tak v mém odhodlání uskutečnit výzkum právě na toto téma už pouze utvrdila.

Při rozvaze o výzkumném vzorku pro můj výzkum jsem také uvažoval o vhodné velikosti tohoto vzorku. Ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích je umístěno 48 chlapců ve věku od 14 do 18 let, kteří jsou rozděleni do šesti výchovných skupin po osmi lidech podle úrovně vzdělávání. Proto jsem jako přiměřený výzkumný vzorek vybral osm chlapců, což odpovídá jedné výchovné skupině, a to s přihlédnutím na kritérium zkušeností s majetkovou trestnou činností.

Je však nutno podotknout, že ne všichni chlapci umístění ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích mají na svědomí majetkovou trestnou činnost. Ovšem, jak jsem již výše zmínil, valná většina jich ji na svědomí má.

Záměrným výběrem byli do výzkumného vzorku vybráni tito chlapci:

Josef K.

Jan Š.

Jan S.

Vlastimil T.

Michal B.

Radek H.

David M.

Lukáš B.

Všichni tito chlapi souhlasili se svým zařazením do výzkumného vzorku a dobrovolně, v době svého volna spolupracovali při realizaci výzkumu.

9 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

9.1 Použité výzkumné metody

Při plánování tohoto výzkumného šetření jsem usoudil, že pro realizaci kvalitativního výzkumu v daných podmínkách budou nejvhodnější tyto metody:

- Polostandardizovaný rozhovor
- Konfrontace chlapců s jejich předchozími odpověďmi formou rozhovoru
- Posouzení pravdivosti odpovědí v rozhovorech vychovatelem

9.1.1 Polostandardizovaný rozhovor

První výzkumnou metodou v tomto výzkumném šetření, kterou jsem použil byl polostandardizovaný rozhovor.

Tyto rozhovory s vybranými chlapci probíhaly v prostorách internátu Výchovného ústavu v Dřevohosticích dne 18. 4. 2007 v odpoledních hodinách, tedy v době, která je volným časem všech těchto chlapců.

Pro všechny respondenty bylo přichystáno patnáct základních otázek, které jsem si předem připravil do jisté struktury i s promyšlením pořadí otázek. V případě nejednoznačnosti odpovědi, či její zajímavosti jsem se toho kterého chlapce ještě dotázal na bližší informace, čímž se mezi otázky základní, zařazené do seznamu otázek, ještě vklínily otázky doplňující.

Struktura otázek byla stanovena tak, že jsem první tři otázky pojal jako kontaktní a teprve až po nich následovaly otázky směřující k předmětu výzkumu. Poslední otázka byla pouze pro ověření, zda byl pro chlapce nějaký problém odpovídat mi na mé otázky.

Základními otázkami rozhovoru byly tyto otázky:

1. Jak se dneska máš?
2. Jak bylo ve škole?
3. Baví tě zdejší „učňák“?
4. Čím by ses chtěl později živit?

5. Ukradl jsi někdy něco?
6. Ukradl někdo tobě někdy něco?
7. Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?
8. Myslíš, že by tě někdo z ostatních kluků dokázal okrást, i když tě zná?
9. Myslíš, že je správné, že v USA si můžou lidé bránit svůj majetek pomocí zbraní?
10. Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?
11. Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?
12. Myslíš, že je důležité mít více majetku než ostatní lidé?
13. Co bys udělal s milionem korun, který bys vyhrál?
14. Jaký je podle tebe odpovídající trest za krádež?
15. Byl pro tebe nějaký problém odpovídat mi na otázky?

Prvním krokem, předcházejícím započetí výzkumného šetření, bylo seznámení každého z chlapců s důvody realizace mého výzkumu, tématem výzkumu a způsobem jeho metodického provedení. Dalším krokem bylo příslibení jisté anonymity chlapcům, protože uvádím pouze jejich křestní jména a počáteční písmeno příjmení.

Před zahájením rozhovorů jsem se vždy ujistil, zda-li se respondent chce zúčastnit mého výzkumu, věnovat mi část svého volného času a odpovídat mi na mé otázky. Touto cestou jsem dosáhl dobrovolnosti účasti dotazovaných.

Rozhovory probíhaly v relativním soukromí na pokojích dotazovaných, stranou všech rušivých elementů a ostatních chlapců.

Doba trvání jednotlivých rozhovorů nepřesahovala patnáct minut, neboť z mé strany panovala obava, že v případě překročení této hranice by docházelo k prudkému poklesu pozornosti a soustředěnosti dotazovaných chlapců.

Veškeré odpovědi chlapců na mé otázky byly mou osobou pomocí propisky zaznamenávány v doslovné formě do poznámkového bloku a z něj posléze opět doslovně přepsány pomocí programu MS Word do počítačové podoby. Tyto přepisy rozhovorů jsem

následně vytiskl jednak pro potřeby pozdější konfrontace chlapců s jejich odpověďmi v rozhovorech a jednak také pro mou osobní lepší orientaci v získaných informacích.

9.1.2 Konfrontace chlapců s jejich předchozími odpověďmi formou rozhovoru

Po uplynutí doby čtrnácti dnů ode dne vedení rozhovorů jsem se vydal do Výchovného ústavu v Dřevohosticích znovu, tentokrát za účelem konfrontace chlapců s jejich dřívějšími odpověďmi.

Pro tuto metodu jsem se rozhodl ze dvou důvodů. Těmito důvody byly:

- možnost doplnění výpovědi ze strany chlapců pro případ, že by některého z nich ještě napadla nějaká zajímavá informace, kterou mi z nějakého důvodu nestačil sdělit již v původním rozhovoru
- možnost ověřit si, zda-li si chlapci pamatují, co mi v rozhovoru řekli a jestli se svými odpověďmi souhlasí

Metoda konfrontace chlapců s jejich předchozími odpověďmi probíhala také částečně formou polostandardizovaného rozhovoru na základě několika málo předem připravených otázek, přičemž nejprve byl každému chlapci předložen výtisk doslovného přepisu jeho rozhovoru a byl mu dán prostor na doplnění údajů a vyjádření se k daným otázkám.

Konfrontace probíhala za prakticky stejných podmínek jako rozhovory původní. Jedinou, avšak znatelnou změnou tak byla jistá, ne příliš velká ochota chlapců vyjadřovat se ještě nějak ke svým předchozím odpovědím uvedeným ve vytištěných doslovných prepisech rozhovorů.

Výpovědi chlapců při konfrontaci s jejich předchozími odpověďmi jsem opět zapisoval pomocí propisky do poznámkového bloku a tyto poznámky jsem následně přepsal stejně jako předchozí rozhovory pomocí programu MS Word do počítačové podoby.

9.1.3 Posouzení pravdivosti odpovědí v rozhovorech vychovatelem

Metodu, v níž vychovatel, respektive vychovatelka posuzovala na základě své bližší znalosti chlapců z výzkumného vzorku pravdivost odpovědí, které jsem od nich získal, jsem si zvolil pro jisté ověření validity vyzkoumaných dat.

Touto vychovatelkou byla paní Jana P., která si však přála být ponechána v anonymitě, a proto budu ji budu uvádět pouze křestním jménem a počátečním písmenem příjmení.

Paní vychovatelce byly předloženy vytištěné doslovné přepisy rozhovorů s chlapci i doslovné přepisy následných konfrontací chlapců s jejich předchozími odpověďmi a ona na základě prostudování těchto materiálů sepsala svůj kratičký posudek na úroveň pravdivosti výpovědí jednotlivých chlapců.

9.2 Matematicko – statistické zpracování dat

9.2.1 Statistika odpovědí na klíčové otázky v rozhovoru

Při matematicko – statistickém zpracování dat jsem nejprve pracoval se všemi daty, které se mi podařilo mým výzkumným šetřením získat. Posléze jsem si vybral pět klíčových otázek z celého rozhovoru, které nejlépe vystihují podstatu zaměření mého výzkumu, tedy vztah delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví.

Tyto otázky zněly následovně:

- Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?
- Věříš ostatním klukům?
- Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?
- Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?
- Myslíš, že je důležité mít více majetku než ostatní lidé?

Odpovědi chlapců jsem si pak rozčlenil do tabulek podle toho, zda byla jejich odpověď na mou otázku kladná, nebo záporná a vypočítal procentní podíly těchto odpovědí u celého

výzkumného vzorku. U posledních dvou klíčových otázek jsem ani procentní podíly počítat nemusel, neboť se chlapci překvapivě jednomyslně shodli.

Tuto metodu zpracování výsledků jsem zvolil z důvodu přehlednosti a názornosti, která z použití tabulek a uvedení výsledků v procentech vyplývá.

9.2.2 Seřazení odpovědí jednotlivých chlapců na klíčové otázky v rozhovoru

Další metodou zpracování výsledků výzkumného šetření bylo vyjmutí odpovědí chlapců na klíčové otázky z rozhovorů a jejich seřazení pod sebe, z čehož bylo možné vyvodit jisté souvislosti mezi jejich odpověďmi a závěry o jejich vztahu k osobnímu vlastnictví.

Tato metoda je také velmi přehledná a podává pomocí odpovědí na klíčové otázky svědectví o vztahu delikventních chlapců k osobnímu vlastnictví na menším prostoru nežli rozhovory samotné.

10 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

10.1 Výsledky statistiky odpovědí na klíčové otázky v rozhovoru

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?	
kladná odpověď	záporná odpověď
Jan Š.	Josef K.
Jan S.	Michal B.
Lukáš B.	Vlastimil T.
David M.	
Radek H.	

Jak je z tabulky vidět, skříňku si při odchodu z internátu zamyká 5 chlapců z osmi, což odpovídá 62,5 % z výzkumného vzorku.

Věříš ostatním klukům?	
kladná odpověď	záporná odpověď
Vlastimil T.	Josef K.
	Michal B.
	Jan S.
	Jan Š.
	Lukáš B.
	David M.
	Radek H.

Pouze jeden chlapec z výzkumného vzorku důvěřuje ostatním chlapcům z Výchovného ústavu v Dřevohosticích.

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?	
kladná odpověď	záporná odpověď
Vlastimil T.	Jan Š.
Josef K.	
Michal B.	
Jan S.	
Lukáš B.	
David M.	
Radek H.	

Naopak 7 chlapců z osmi, což odpovídá 87,5 % z výzkumného vzorku, by bylo ochotno bránit si svůj majetek násilím.

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?	
kladná odpověď	záporná odpověď
	Jan Š.
	Vlastimil T.
	Josef K.
	Jan S.
	Lukáš B.
	Michal B.
	David M.
	Radek H.

Všichni chlapci z výzkumného vzorku svorně negují použití násilí kvůli získání majetku.

Myslíš, že je důležité mít více majetku než ostatní lidé?	
kladná odpověď	záporná odpověď
	Jan Š.
	Vlastimil T.
	Josef K.
	Jan S.
	Lukáš B.
	Michal B.
	David M.
	Radek H.

Stejně jednomyslně si chlapci z výzkumného vzorku myslí, že není důležité mít více majetku než ostatní lidé.

10.2 Seřazené odpovědi jednotlivých chlapců na klíčové otázky v rozhovoru

10.2.1 Vlastimil T. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Ne, nikdo mi tu nic neukradl

Věříš ostatním klukům?

Jo

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Třeba při přepadení...

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

To je jedno

10.2.2 Radek H. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Jo

Věříš ostatním klukům?

Nevěřím

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Kdyby šlo o maličkost, tak ne.

O co by tedy musel jít?

Kdyby se mi někdo vloupal do skříňky a já ho chytil, jak mi z tama něco bere, tak bych mu tu ranu dal

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Ne, vůbec ne... to jen láká zloděje

10.2.3 David M. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Někdy

Věříš ostatním klukům?

To se nedá říct...

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Kdyby mi chtěl někdo něco vzít...

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Asi ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Důležitý to určitě není. Měli by jsme si být rovní.

10.2.4 Lukáš B. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Většinou jo

Věříš ostatním klukům?

Ne

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Při vloupání do mého bytu.

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Ne, myslím si že ne

10.2.5 Jan S. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Jo, zamykám

Věříš ostatním klukům?

Nevěřím

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Nevím, prostě bych si nenechal svůj majetek vzít...

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne, proč? Když to není moje, tak mě to nezajímá

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

To je jedno

10.2.6 Jan Š. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Jo

Věříš ostatním klukům?

Ne

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Ne, asi ne

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Ne

10.2.7 Michal B. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Ne

Věříš ostatním klukům?

Moc ne

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Určitě pokud by šlo o rodinu, děti.

V jaké situaci?

Kdyby se někomu něco stalo, tak bych to násilí použil.

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Ne

10.2.8 Josef K. – seřazení odpovědí

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Zamykal jsem si, ale už je vyrvaná, tak už si ju nezamykám

Věříš ostatním klukům?

Ne

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Podle situace...kdyby byl ten druhý ozbrojený, tak jo

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Ne

Myslíš, že je důležité mít víc majetku než ostatní lidé?

Není to potřebný

11 DISKUSE

Jak je patrné z předchozího seřazení odpovědí chlapců na klíčové otázky v rozhovoru, chlapci se v posledních dvou otázkách vzácně shodli, že nejsou ochotni použít násilí kvůli získání majetku a že pro nikoho z nich není důležité mít více majetku než ostatní lidé. Možná je to poněkud překvapivé, ale protože jde o velmi jednoznačný výsledek, tak se v této kapitole k těmto odpovědím společným všem chlapcům z výzkumného vzorku nebudu již vyjadřovat.

Vlastimil T. podle svých odpovědí důvěřuje ostatním chlapcům z Výchovného ústavu v Dřevohosticích, a proto si nezamyká ani svou skříňku, když opouští internát. I přes to by byl ochoten použít násilí na obranu svého majetku.

Radek H. si svou skříňku zamyká, neboť ostatním chlapcům nedůvěřuje a byl by ochoten bránit si svůj majetek i pomocí násilí.

David M. ostatním chlapcům spíše nedůvěřuje, skříňku si zamyká někdy a podle svých slov by byl také ochoten bránit si svůj majetek pomocí násilí.

Také Lukáš B. si svou skříňku zamyká, neboť ostatním nedůvěřuje a byl by ochoten bránit si svůj majetek i pomocí násilí.

I Jan S. si zamyká svou skříňku při odchodu z internátu, ostatním chlapcům nedůvěřuje a přiznává ochotu bránit si svůj majetek i pomocí násilí.

Jan Š. si svou skříňku při odchodu z internátu sice zamyká, přičemž ostatním chlapcům nevěří, ale neprojevuje ochotu bránit si svůj majetek pomocí násilí.

Michal B. si svou skříňku při odchodu z internátu nezamyká, i když ostatním chlapcům nedůvěřuje, ale svůj majetek, zvláště pak, pokud by šlo i o ohrožení rodiny a dětí, by byl ochoten bránit násilím.

Josef K. si svou skříňku sice zamykal, ale protože už je „vyrvaná“ tak už si ji nezamyká. Ostatním chlapcům nedůvěřuje a byl by ochoten bránit si svůj majetek jen v případě, kdyby byl pachatel ozbrojen.

Dá se tedy tvrdit, že Radek H., Lukáš B., Jan S. a David M. mají poněkud silnější vztah k osobnímu vlastnictví než ostatní chlapani z výzkumného vzorku, kteří mají podle získaných údajů k osobnímu vlastnictví vztah průměrný, dá se říci běžný.

12 SHRNU TÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumným šetřením prováděným ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích bylo zjištěno, že chlapci z výzkumného vzorku, reprezentující delikventní mládež, nemají zdaleka všichni nějaký zřetelně silnější vztah k osobnímu vlastnictví.

Hypotéza, kterou lze z tohoto závěru vyvodit tedy zní: **„příslušníci delikventní mládeže nemají výrazně silný vztah k osobnímu vlastnictví.“**

Ověřování této hypotézy v praxi by mohlo být možným tématem pro další svébytný výzkum.

O výsledky tohoto výzkumného šetření projeví zájem jak pedagogičtí pracovníci Výchovného ústavu v Dřevohosticích, kteří svými neocenitelnými radami a zkušenostmi pomáhali tento výzkum realizovat, tak i pan ředitel tohoto zařízení Mgr. Karel Jakubál.

Výsledky práce jsou velmi dobře využitelné v praxi, neboť pedagogickým pracovníkům výše zmíněného ústavu přinášejí zajímavé poznatky a vhled do problematiky, která dosud nebyla zkoumána.

Cíle této práce byly tedy splněny v celém svém rozsahu.

ZÁVĚR

Při zpracovávání této bakalářské práce na téma delikvence mládeže jsem byl, jak již jsem uvedl v úvodu celé práce, veden osobním zájmem o tuto problematiku.

V teoretické části práce jsem se snažil o vymezení pojmu delikvence mládeže, krátký exkurz do historie náhledu na delikvenci jako takovou a delikvenci mládeže, označení a popsání faktorů ovlivňujících výskyt delikvence, dále pak o předložení statistik nejčastější trestné činnosti spáchané mládeží v ČR a nakonec i přiblížení možností soudního řízení a udělování sankcí mládeži.

Při zpracování teoretické části bakalářské práce jsem vycházel z publikací našich předních odborníků, kteří se tomuto tématu věnují – zejména Matouška, Kroftové, Čírtkové a Koudelkové. Jejich poznatky mi dozajista dopomohly k poněkud komplexnějšímu pohledu na problematiku delikvence mládeže a k hlubšímu vnoření se do tohoto tématu

V praktické části této práce jsem se věnoval pilotážnímu výzkumnému šetření vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví. Toto výzkumné šetření bylo realizováno kvalitativní formou ve Výchovném ústavu v Dřevohosticích.

Při volbě formy výzkumu a metodiky šetření jsem vycházel z publikací Maňáka, Švece, Musila, Musilové a Chrásky.

Jako cíle mé praktické části bakalářské práce jsem si vytýčil bližší prozkoumání vztahu delikventní mládeže k osobnímu vlastnictví, vytvoření vlastní hypotézy vztahující se k tomuto vztahu a také poskytnutí výsledků svého výzkumného šetření pedagogickým pracovníkům Výchovného ústavu v Dřevohosticích k praktickému využití. Tyto cíle byly splněny v celém svém rozsahu.

Při realizaci výzkumného šetření jsem zaznamenal i některé docela nečekané odpovědi na mé otázky, které přímo vybízely k zamyšlení se nad nimi.

Závěrem bych chtěl ještě podotknout, že poznatky získané při zpracovávání této bakalářské práce, ať už teoretické nebo praktické části, byly pro mou osobu velmi zajímavé, hodnotné a přínosné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3.

FALTIN, M. *Delikvencia detí a mladistvých*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972.

CHRÁSKA, M. *K současným trendům pedagogického výzkumu ve světě*. Olomouc: VUP, 1995. ISBN 80-7067-469-5.

KAČÁNI, V.; MIKLOŠ, J. *Rodina, výchova, delikvencia*. Bratislava: Smena, 1975.

KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6. KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6.

MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MUSIL, J. V. *Speciální psychologie 1*. Olomouc: VUP, 1999. ISBN 80-224-008-1.

MUSIL, J. V. *Sociální psychologie*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005. ISBN 80-7318-292-0.

MUSILOVÁ, M.; MUSIL J. V. *Asistentská praxe*. Olomouc: VUP, 2001. ISBN 80-224-0297-1.

SUCHÝ, O.; ŠVANCAR, Z. *Mládež a kriminalita*. Praha: Melantrich, 1972.

TOMANCOVÁ, J.; SCHELLE, K. a kol. *Právní nauka pro školy a praxi*. Praha: EUROLEX, 2004. ISBN 80-86432-78-5.

Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských zemích EU. Překlad z anglického jazyka Agentura Pylon, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-049-8.

Statistiky – kriminalita [online]. [cit. 2007-05-03]. Dostupné <<http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>>.

SEZNAM PŘÍLOH

- P I "Predikátory" závažné a násilné delikvence ve věku 15 - 25 let
- P II Statistiky nejčastější trestné činnosti spáchané mládeží v ČR
- P III Statistiky násilné trestné činnosti mládeže v rámci EU
- P IV Přehled sankcí, které je možno udělit mládeži
- P V Ukázka doslovného přepisu rozhovoru, konfrontace s odpověďmi a posudku

PŘÍLOHA P I: "PREDIKÁTORY" ZÁVAŽNÉ A NÁSILNÉ DELIKVENCE VE VĚKU 15 - 25 LET“

"Predikátory" závažné a násilné delikvence ve věku 15 - 25 let

Pořadí faktoru (řazeno podle významu)	"Celoživotní pachatelé" (začátek ve věku 6-11 let)	"Adolescenční pachatelé" (začátek ve věku 12-14 let)
1	Kriminalita obecně Zneužívání návykových látek	Sociální vazby Asociální vrstevníci
2	Pohlaví (mužské) Socioekonomický status rodiny Asociální rodiče	Kriminalita obecně
3	Agrese Etnikum	Agrese Přístup/výkon ve škole Duševní stav Vztahy rodič-dítě Fyzické násilí
4	Duševní stav Vztahy rodič-dítě Sociální vazby Problémové chování Přístup/výkon ve škole Zdravotní/fyzické IQ Další rodinné poměry	Asociální rodiče Trestné činy proti člověku Problémové chování IQ
5	Rozvrácený domov Zneužívající rodiče Asociální vrstevníci	Rozvrácený domov Socioekonomický status rodiny Zneužívající rodiče Další rodinné poměry Zneužívání návykových látek Etnikum

Použito z knihy „Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských zemích EU“, 2006, str. 31.

PŘÍLOHA P II: STATISTIKY NEJČASTĚJŠÍ TRESTNÉ ČINNOSTI SPÁCHANÉ MLÁDEŽÍ V ČR

tabulka 1: Srovnání podílu mládeže na trestné činnosti v letech 2003 a 2006

	rok 2003				rok 2006			
	celkem		z toho mládež 1-17 let		celkem		z toho mládež 1-17 let	
		(v %)		(v %)		(v %)		(v %)
Násilné trestné činy	22 358	8,847	1 978	8,847	19 171	1 456	7,595	
z toho Vraždy	232	2,155	5	2,155	231	5	2,165	
Mravnostní činy	1 898	1,633	310	1,633	1 615	249	15,418	
Majetkové činy	253 372	3,317	8 404	3,317	221 707	5 703	2,572	
z toho Krádeže vloupáním	68 901	4,411	3 039	4,411	53 503	2 049	3,830	
z toho Krádeže prosté	166 654	2,923	4 871	2,923	151 136	3 288	2,175	
Ostatní kriminální činy (např. sprejerství, výtržnictví)	23 183	9,714	2 252	9,714	20 878	1 492	7,146	
Zbývající kriminalita (např. nedbalostní trestné činy)	23 455	1,688	396	1,688	33 541	997	2,972	
Hospodářské trestné činy	31 451	1,189	374	1,189	39 473	375	0,950	
Vojenské trestné činy a trestné činy proti ústavnímu zřízení	2 023	0,000	0	0,000	61	0	0,000	
Celková kriminalita	357 740	3,836	13 714	3,836	336 446	10 272	3,053	

tabulka 2: Nejčastější trestné činy spáchané mládeží (1 - 17) v letech 2003 a 2006

	rok 2003				rok 2006				
	Celkem zjištěno	Spácháno mládeží 1-17 let	Podíl mládeže (v %)	Celkem zjištěno	Spácháno mládeží 1-17 let	Podíl mládeže (v %)	Celkem zjištěno	Spácháno mládeží 1-17 let	Podíl mládeže (v %)
1 Krádeže vloupáním do ostatních objektů	32 951	1 293	3,924	29 249	900	3,077	29 249	900	3,077
2 Krádeže věcí z automobilů	65 877	1 123	1,705	48 474	416	0,858	48 474	416	0,858
3 Krádeže mot. vozidel dvoustopých	24 174	832	3,442	20 175	528	2,617	20 175	528	2,617
4 Krádeže v jiných objektech	25 742	788	3,061	25 224	684	2,712	25 224	684	2,712
5 Loupeže	5 443	755	13,846	4 613	630	13,657	4 613	630	13,657
6 Sprejerství	2 747	796	28,977	2 717	448	16,489	2 717	448	16,489

PŘÍLOHA P III: STATISTIKY NÁSILNÉ TRESTNÉ ČINNOSTI MLÁDEŽE V RÁMCI EU

tabulka 1: Tabulka středního indexu odsouzení mládeže: počet na 100.000
obyvatel

		1990	1995	2000
Vražda	EU 15	1,23	1,40	1,39
	Nové členské státy	1,45	2,55	2,39
Znásilnění	EU 15	1,24	1,54	2,03
	Nové členské státy	2,13	2,54	2,23
Loupež	EU 15	9,07	11,29	11,73
	Nové členské státy	9,00	13,26	18,05
Napadení	EU 15	53,77	47,28	65,45
	Nové členské státy	12,86	23,02	36,76
Všechny trestné činy	EU 15	údaj chybí	1182,53	1098,51
	Nové členské státy	údaj chybí	554,07	618,18

tabulka 2: Tabulka středního indexu kriminality mládeže: trestné činy na 100.000
obyvatel

		1990	1995	2000
Vražda	EU 15	1,31	1,22	0,97
	Nové členské státy	3,41	4,74	3,09
Znásilnění	EU 15	6,27	7,39	9,86
	Nové členské státy	5,43	5,61	5,16
Loupež	EU 15	100,83	114,47	123,39
	Nové členské státy	38,92	49,29	76,93
Napadení	EU 15	191,84	223,51	347,48
	Nové členské státy	39,26	54,36	71,22
Všechny trestné činy	EU 15	údaj chybí	6620,65	6620,88
	Nové členské státy	údaj chybí	2947,06	2,96

tabulka 3: Tabulka vážených průměrných podílů nedospělých mezi podezřelými pachateli

		1995	2000
Vražda	EU 15	5,13	5,86
	Nové členské státy	5,46	6,15
Znásilnění	EU 15	7,73	10,41
	Nové členské státy	13,04	11,73
Loupež	EU 15	26,05	29,08
	Nové členské státy	27,74	28,08
Napadení	EU 15	12,71	13,94
	Nové členské státy	13,98	15,86
Všechny trestné činy	EU 15	údaj chybí	13,96
	Nové členské státy	údaj chybí	13,96

PŘÍLOHA IV: PŘEHLED SANKCÍ, KTERÉ JE MOŽNO UDĚLIT MLÁDEŽI

Mladistvému lze uložit tato opatření (Tomancová, Schelle, 2004, str. 354)

Výchovná opatření

- Dohled probačního úředníka
- Probační program
- Výchovné povinnosti
- Výchovná omezení
- Napomenutí s výstrahou

Ochranná opatření

- Ochranné léčení
- Zabrání věci
- Ochranná výchova

Trestní opatření

- Obecně prospěšné práce
- Peněžité opatření
- Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu
- Propadnutí věci
- Zákaz činnosti
- Vyhoštění
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- Odnětí svobody nepodmíněné

PŘÍLOHA V: UKÁZKA DOSLOVNÉHO PŘEPISU ROZHovorŮ, KONFRONTACE S ODPOVĚDMÍ A POSUDKU

David M. – doslovný přepis rozhovoru z 18.4. 2007

Jak se dneska máš?

Pohoda

Jak bylo ve škole?

Skvěle

Baví tě zdejší „učňák“?

Jo, jsem za to rád

Čím by ses chtěl později živit?

Já? Mít svoji značku oblečení

Opravdu?

Jo

Ukradl jsi někdy něco?

Jo

A co?

Auta, autorádia

Ukradl někdo tobě někdy něco?

Jasně že jo

A co to bylo?

Moc toho bylo... víte jak se říká: „zloděj okrádá zloděje“

Zamykáš si tady skříňku, když jdete pryč z internátu?

Někdy

Myslíš, že by tě někdo z ostatních kluků dokázal okrást, i když tě zná?

Ne

Věříš ostatním klukům?

To se nedá říct...

Myslíš, že je správné, že v USA si můžou lidé bránit svůj majetek pomocí zbraní?

Tak, myslím... že ne až tak

Myslíš, že by bylo dobré něco podobného zavést i v ČR?

Myslím, že většina by to používala jinak, než na obranu svého majetku. Dá se to řešit i jinak.

Dokázal bys na obranu svého majetku použít násilí?

Jo

V jaké situaci?

Kdyby mi chtěl někdo něco vzít...

Dokázal bys kvůli získání majetku použít násilí?

Asi ne

Myslíš, že je důležité mít více majetku než ostatní lidé?

Důležitý to určitě není. Měli by jsme si být rovní.

Co bys udělal s milionem korun, který bys vyhrál?

To je těžká otázka... asi bych investoval do něčeho, co mi vynese další peníze, do nějakých obchodů. Do jakých obchodů? Poctivou prací si dneska pořádný peníze nevyděláte, tak by to asi bylo něco nelegálního.

Jaký je podle tebe odpovídající trest za krádež?

Podle toho, kdyby to bylo... no, nemělo by se to přehlížet, ale spíš podle hodnoty ukradené věci

Byl pro tebe nějaký problém odpovídat mi na otázky?

Ne

Konfrontace s odpověďmi ze 2.5. 2007

Jaké se ti zdály být otázky v rozhovoru?

Normální...

Pamatuješ si na co jsi při tom rozhovoru myslel?

Na nic asi...

Můžeš k tomu co jsi mi tehdy říkal ještě něco doplnit?

Už asi ne... co jste chtěl vědět už máte tady napsaný

Takže souhlasíš s tím, co jsi mi říkal?

Jo, souhlasím

Posudek paní vychovatelky Jany P.

David je lidově řečeno „machýrek“ a podle mě je to z jeho odpovědí cítit. Řekla bych, že se při rozhovoru snažil nahodit pózu tvrdého hochy. Pravdivost jeho odpovědí je podle mě okolo 60%.